

מה שאמא היתה אומרת לנו

הפרק האחרון מן הסדר «אמא שלי»

מאח שנג ס שנג

המות... אשר אני ידעתי... אינו אלא ישע ופדות לבריות
עלובות. הנחונות כל הימים בצר ובמצוק.
בין שפרון לרנעים. בפות שפרון לנצחים.
קשתה כמיתה.
טוב המות מן החיים.
ראיתי מסביבי. בלכך הרבה מיתות.
מות אהובים וחביבים. מות משפחה. מות אב ומות אם.
מות בנים ואחים. מות ידידים ורעים. מות בעלי.
ידעתי את המות כאשר ידעתי את נפשי.
היודע לעבור את מפתן המות. היודע להביט אל המות
בעין שלנה. בעין ידיד ומכיר. איננו עוד יצור פשוט. המוני.
השוטה יהיה חכם. והאשה אשר לא תדע ספר – סופר.
הגאון הולך ונוצר.
אך. לפעמים. אין המות קרבן והאבוד לדעת הוא רק
מורכב.
כי דרוש אומץ לב לברוח מן המות ולחיות בעוני ובמכאוב.
אם כך הוטל עלינו.
מותו. אם חובתכם למות!
חיו. אם חובתכם לחיות!
כעת עודני חיה. חובתי לחיות. ואני חיה. רוצה אני.
חייבת אני ויכולה אני לבוא לעזרתכם. לשמש אתכם. נשמות.
אביב יקרות שלי. אתכם. בני-האדם של מהר.
עובדת אני לכל האדם בעבודתי אתכם. ילדי שלי. «אבות»
זקונים שלי.
החיים בשבילי גיהנום לאין סוף.
החיים בשבילי מיתה ארוכה. ממושכת. מתמדת. מיתה
רבת-פנים. רבת-גונים.
אהבתי את הקרבן.
נכנעת אני לסבה. ולכם אני נותנת חופש.
אין אני חיה אלא בשבילכם.
אני שלכם. אני מכם. לכם. עמכם.
אתם תקוותי. אתם פרחי. אתם פרפרי. אתם צפרי. אתם
בני עדן-האביב!
מקנה אני אתכם בדמעותי ובדמי. מכלכלת אתכם בעסיסי
ובלשדי. מגדלת אתכם בדאגתי ובחרדתי.
עמכם אתלכד. והיינו לאחד.
בשבילכם אקריב עצמי.
ולא רק אני. אלא גם אחותכם החרשה-אלמה. גם היא
חיה רק בשבילכם.
אכא שלכם מת. ואתם חיים בשבילי.
אתם עצם מעצמי. בשר מבשרי. דם מדמו ונפש מנפשו.
אם הוא הפקע. אתם הפרה.
אם הוא הדירה. אתם הפרפר.
פחדי הגדול. פן לא תהיו לאנשים. וכל קרבנותי יהיו
רק אכזבה אכזרית ויאוש ללא-ישועה.
מפחדת אני. שמא אחטא חלילה לחובת-האם. ולא אהיה
ראויה לפני אביכם.
אם אני צריכה לכם. קחו אותי כולי.

אם ביכלתכם לסתום פרץ סכר ולעכב בעד שטף-מים על-
ידי גוף אדם. הריני לפניכם. הטילו אותי אל הפרץ אשר
הפרה גאות המים.
כי אתם הנכם. ואני אחיה.
אתם חיים. ואני אחיה.
היו ראויים לאביכם ולמשפחתכם.
היו לאנשים. לבני האנושיות.
חשבו והתכוננו.
עשו את אשר ברצונכם לעשות.
תנו דעתכם על עצמותם של דברים.
תנו דין וחשבון לעצמכם תחילה. איה וכיצד לקבוע יחס
לדברים.
המרחב והזמן.
האמינו בעבודה.
כשאני לבדי. מה אני? לא כלום. רק בריה חלושה ועלובה.
אין אנחנו מישהו או משהו אלא כשאנו כולנו יחד.
דעו לכם. ילדים. שתום-לבב הוא אבן-השתייה לחיים ולשלום.
לא צריך לשקר לעולם.
השקר חמור מאי-המשמעת להורים.
תם-לבב הוא כה-המרגיש שבעולם.
הוא המפתח לגן-העדן.
ההודאה הנצחית של אלף חונפים לא תשוה בנויטה
מתפרצת של אדם אחד איש-הלב.
היו תמי-לב.
דבורו של אדם חמור מאד.
ולא תהיו ראויים לפני. אם תעשו דבורכם פלסתר. אם
לא תקיימו מה שהבטחתם.
אל יעבור עליכם הלילה בטרם תקיימו דבורכם.
זכרו את קיימי. שדבור אחד שלו ערכו אלף דינרי-זהב.
כי מעולם לא הבטיח דבר על-נקלה.
הפחות באדם הוא זה. שלא קיים דבורו.
הצרות אלו הרים בחיים. ושיאים להם רבים. רבים. האחד
נשא מן השני. ואין לעבור על ראשיהם.
האדם עובר. עולה עליהם.
עלו אתם. פני. במדרגות-אין-סוף של החיים.
לא תמיד אהיה עמכם.
היו חפשים. בלתי-תלויים. היו חוקים וטובים?
לא היו צריכים הילדים לסבול.
אך עולמנו עוד איננו העולם.
יש לסתור אותו ולבנותו מחדש.
כי טובל הילד.
כשאני עמכם. אני סובלת בשבילכם.
כשאתם רחוקים ממני. אני סובלת בדומיה.
אל הנשים התיחסו בכבוד. בלי הבדל כת ומעמד. חמלתכם
עליהן. כי קרבנות המסורת הקנה וגם המדריכות אתכם בארחות
החברה.
לא. לא אני היחידה הנני אמכם. כל אשה ואשה אם לכם. כל
אחת ואחת מקור-אלהים עמה: האמהות.
אל תבוזו לעולם לאשה אשר לא תדע ספר. זכרו את
אמכם. אף היא כזאת.
אם אָנְכִיֹּת הן הנשים. הרי באשמת הגברים היו כאלה.
הגברים. אמנם אנכיים הרבה מן הנשים.

רוח יתירא בי הנני שולח את כתבי השלח. אך באשר כי רבים מגדולי סופרי ישראל דברו טובות על כשרוני הספרותי. וינבאו לי עתידותי. אם אך אשקוד על התפתחותי כראוי. ובאשר כי הספרות היומית – אשר בה באו ציורי לפרקים – אינה מסוגלת לתקן את טעם הסופרים ולתת להם להתפתח ולהשתכלל על דעת עצמם ולפי כשרונם המקורי. כי היא משועבדת עפ"י רוב לדעת קהל קוראיהם. אשר קבתו איננה יכולה עוד לעכל רעיון חדש או דעה חדשה. הגבוהה מעט מחוג החיים השפליים. וצרכיהם ושאיפותיהם הקצרים והמקוטעים (ביהצפירה) גליון רנ"ו ש"ע. נדפס אחד מציורי בשם 'יעקב השומר'. אשר לדאבוני מצאו בו רבים מודעי טעם מגרעות. כי הוא מקוטע וגם תמונת ה'גבור' אינה בולטת כל צרכה. והציור הזה יצא מתחת ידי מתוקן ומשוכלל. ושלם מכל צדדי. ואך המו"ל ביראו מפני איזה רב. או מפני איזה חנוני עני – אשר המה רוב קוראי הספרות היומית – קפח את דמותו ומראהו ולא נכירהו) – הנני מרהיב עוזו בנפשי לשלוח את כתבי 'השלח'. בידעי כי כשם שחובה על כל מו"ל נאור לתקן את טעם הקוראים. ולפתוח לפניהם עולמות חדשים מלאי חיים חדשים. ושאיפות חדשות. כן היא חובתו ג"כ לשקוד על תקנת הסופרים. ולהאריך ולשכלל כשרונות הצעירים.

פרקי 'הדמיונות' האלה – אשר שנים מהם הנני שולח עתה ל'השלח' – רבים המה אתי. והנני נכון – ברצון העורך – לשלחם אל 'השלח'.

הנני מתכבד לבקש מבית מערכת 'השלח' כי תואיל בטובה להודיעני משפט כתבי. אם נתקבלו ואם לא נתקבלו.²
ברגשי כבוד מ. ז. פייצרב ערג
כתובתי:

M. Z. Фаербергъ, г. Новоградволинскъ (Волын. губ.)

ב

[בלי תאריך] г. Новоградволинскъ
כ' הרה"ח הנאור. עורך 'השלח'. שלום!
לירחון כ'השלח'. הנקי מכל פניה סחרנית. ולעורך בר-סמכא. חכם ונאור. כעורך 'השלח'. הנני מרשה לתקן בכתבי כחפץ לבבו. הנני מקוה לראות את ציורי 'העגל' נדפס בקרב הימים.
ברגשי כבוד מ. ז. פייצרב ערג

ג

Новоградволинскъ, Юня 3 дня 97 г. 18/30 VI
כבוד הרה"ח הנאור. עורך 'השלח'. שלום!
יסלח נא לי אדוני הרם. אם מרשה אני לעצמי לבקש מאתו. כי יחד עם 'הצללים' יקרא גם את מכתבי זה:
יודע אני. כי כל יצירה ספרותית הצריכה לאפיטרופוסות בעלה. לאו שמה יצירה. לכן כאשר שלחתי את כתבי ראשונה להשלח (הנני מתפלל על אשר לא ראה 'העגל' אור עד הנה) לא כתבתי לאדוני מאומה אודות מגמתי הספרותית. – אולם עתה מוכרח אנכי לרמוז לאדוני הרם את מגמתי הספרותית. לבל יוציא אדוני משפט מעוקל על 'הצללים'. כותב אנכי 'לרמוז'. כי 'להרחיב הדבור' בזה מוכרח הייתי לכתוב מאמר גדול. מה שאין פה המקום במכתב פרטי. ולחכם ומבין מדעתו –

1 ביניהם היה נחום סוקולוב. ראה דברי ש. צ. נצר – בן עירו וידידו של פיארכרג – במאמרו 'תולדות הסופר הצעיר מרדכי זאב פיארכרג' בהמאסף לשנת השלשים להצפירה. ורשה תרס"ג. ע' 31.
2 התשובה על מכתב זה לא נכנסה לאגרות אחד העם.

מכבדת אני תמיד את סכה שלכם. רואה אני אותה תפארת לב מסבעה. אך קרבן לסדר החברה הגרועים. נדו לאמכם. שלא היה לה הכושר ללמוד ולהשכיל. סלתו לה. אם לפעמים תשמיע באזניהם דברי בערות. קטר לא ידעתי. אך את המכאוב ידעתי ואת המות. בת אנכי למשפחת הכוזבים.
אין לי אם. המכאוב אמי.
אין לי מדע. המכאוב מדעי.
אין לי בעל. המכאוב בעלי.
אין לי ראש. המכאוב ראשי.
אין לי עינים. המכאוב עיני.
אין לי נשמה. המכאוב נשמתי.
אין לי גוף. המכאוב גופי.
אין לי ידים. המכאוב ידי.
אין לי רגלים. המכאוב רגלי. אהה! רגלים כאובות ומעוכות בדמות פרחי לוט.

הגבר נוצר להנאה. והאשה לסבל.
כמה סבל ומכאוב נערמים זה על גבי זה. זה מאות בשנים. בהיכלים המסתוריים במזרח?
חיי הפילגשים. אצל אנשי המשרה והכבוד. הם לעתים כה נוראים!

לנשים אין יום. הסבל יומן.
לנשים אין לילה. הסבל לילן.
אשרי הסובלות!

למודת סבל אני כורעת לפני המכאוב. ואנכי האשה. מקוה כי ינצחיהו קני או בני קני נצחון גמור.
בנצחון העתיד הזה הנבוט התקוה של אחותכם החרשה אלמה. התקוה של אמכם. אלמנה כואבת ואשה נבערת. התקוה של העצמות המלבינות ושל הריחות התועים. של כל הנשים ושל כל היצורים הבודדים. השוקעים במכאוב ובעוני.
וזה דברי אליכם:

תנו ארנו לרעכים
ולב לכוזבים...

עברית ח. ה.

מכתבי מ. ז. פיארכרג לאחד העם

ומאת המערכת: המכתבים הנתנים בזה לקוחים מארכיונו של אחד העם. שנמסר לבית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי בירושלים. ונעתקו ברשיון האפיטרופסים על עזבונו של אחד העם. בידי ב. שוחטמן. שהוסיף עליהם את ההערות. ציון התאריך על-פי הלוח הרוסי הישן בראש כל מכתב נעשה בידי אחד העם או מזכירו ומראהו. מתי נכתבה התשובה על כל מכתב ומכתב. תקונים נעשו במכתבים רק בכתיב וסימני ההספק. ולפעמים נתנו בשני חצאי-מרובע תקוני טעויות בלשון וכדומה.

א

ועשיק תוריע התרגז נובוגרדוולינסק.
1/13 IV. כבוד הרה"ח הנאור. עורך 'השלח'. שלום!

העורך הנכבד ישמוט לנכון. כי אינני מכיר את מקומי בשלחי את כתבי השלח. אולם מעיד אני על עצמי. כי יודע אני מי הוא עורך השלח. ומי המה סופריו. ולא כל קביל די